

Abstrakt

***Kyriakós oikos?* Diachroniczna konceptualizacja przestrzeni i funkcji średniowiecznych kościołów nubijskich**

Grecki zwrot *kyriakós oikos* oznacza „dom Pana”, czyli, innymi słowy, kościół. Celem projektu jest uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące formy, funkcji i koncepcji kościoła w Nubii (współczesny Sudan) między VI a XIV wiekiem n.e. Projekt ma również na celu weryfikację istniejących teorii i koncepcji dotyczących zmian w średniowiecznej architekturze sakralnej w tym regionie.

Dotychczasowe badania kościołów nubijskich koncentrowały się na ewolucji formy architektonicznej i jej wewnętrznych podziałach, ale marginalizowały lub całkowicie pomijały czynniki społeczne wpływające na lokalizację i wewnętrzną organizację kościołów. Ponadto, badacze zwykle pracowali w pojedynkę i skupiali się na jednym aspekcie pozostałości materialnych lub jednej kategorii źródeł. Projekt zakłada zespołowe podejście do kościoła nubijskiego jako przestrzeni sakralnej i badanie go z punktu widzenia zarówno archeologii, jak i architektury, epigrafiki, ikonografii oraz nauk społecznych. Dzięki połączeniu różnych perspektyw, w badaniach nad formą i funkcjami kościoła oraz nad procesami zmian, jakim podlegał on na przestrzeni wieków uzyskany zostanie efekt synergii.

Przedmiotem analizy jest grupa 23 budowli sakralnych z dwóch stolic średniowiecznych królestw chrześcijańskich położonych w Dolinie Środkowego Nilu. W Dongoli, stolicy królestwa Makurii, zachowało się ponad dwadzieścia kościołów, a pozostałości kościołów z Faras, stolicy Nobadii, znajdują się w Muzeach Narodowych w Warszawie i Chartumie. Wyselekcjonowana do analiz grupa stanowi 25% spośród ok. 220 zidentyfikowanych kościołów, z których połowa znajduje się obecnie pod wodami Jeziora Nubijskiego. Pozostałe opublikowane kościoły będą traktowane jako źródła danych uzupełniających.

Dane dotyczące wszystkich obiektów, pozyskane w wyniku badań terenowych i wykopalisk, a także kwerend archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych, zostaną przeanalizowane i wykorzystane do rekonstrukcji form kościołów. Ponieważ żaden kościół w Dongoli ani w Faras nie był datowany metodami bezwzględными, zostaną pobrane próbki do takich analiz, a uzyskane wyniki posłużą do ustalenia chronologii zmian w budowlach sakralnych.

Do zbadania wewnętrznej organizacji przestrzeni i określenia relacji między nią a jej użytkownikami zostaną wykorzystane najnowocześniejsze metody obliczeniowe. Przekaz duchowy zawarty w architekturze i dekoracji zostanie zbadany z perspektywy wiernego dzięki zastosowaniu technologii śledzenia wzroku. Z kolei studia nad symboliką zawartą w dekoracji kamieniarskiej pozwolą lepiej zrozumieć przejścia między strefami o różnych stopniach świętości.

Wynikiem projektu będzie wieloaspektowy model funkcjonalny kościoła nubijskiego i lepsze zrozumienie różnorodnych zmian, które zachodziły w nim na przestrzeni czasu. Rezultaty, publikowane w artykułach w czołowych czasopismach, a także w formie monografii, będą stanowiły wkład w światowe badania nad średniowieczną przestrzenią sakralną, uwzględniając zarazem odrębność nubijskiego środowiska religijnego, społecznego i artystycznego. Projekt przyniesie wiele nowych danych, które posłużą do badań nad chrześcijańską architekturą sakralną w Dongoli i w całej Nubii. Kompleksowa analiza pozwoli w sposób rzetelny i wyczerpujący opisać fenomen kościoła nubijskiego nie tylko jako martwej formy, ale również jako elementu życia społecznego.